

Aplinkosauga

SIEKIANT MAŽESNIO ENERGIJOS INTENSIVUMO

- ▶ Lietuvoje energijai gaminti daugiausiai naudojamas iškastinis kuras, todėl šalis tapo vis labiau priklausoma nuo energijos importo.
- ▶ Sumažinus šalies energijos intensyvumą Lietuva taps mažiau priklausoma nuo energijos importo, o taip pat sumažės išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir kitų teršalų kiekis.
- ▶ Pagerinus energijos vartojimo efektyvumą, ypač šildymo ir transporto sektoriuose, reikšmingai sumažės energijos intensyvumas. Aplinkosaugos mokesčių reforma galėtų padėti Lietuvai pasiekti šį tikslą.

Kokia problema?

Nepaisant to, kad nuo 2000 m. iki 2014 m. Lietuvos energijos sąnaudos vienam BVP vienetui pagaminti sumažėjo 44 % – daugiausiai dėl didelio masto ekonomikos restruktūrizavimo po Sovietų Sąjungos žlugimo – jis tebėra gerokai didesnis už EBPO vidurkį. Matuojant energijos intensyvumą kaip energijos suvartojimą vienam BVP vienetui pagaminti, padėtis atrodo šiek tiek geriau, nors šalies rodikliai vis tiek yra prastesni nei daugelio kitų šalių (žr. Paveikslą). Atsinaujinantieji energijos ištekliai, daugiausiai vėjo energija ir hidroenergiija, 2014 m. sudarė apie 23,9 % galutinės energijos suvartojimo ir viršijo ES nustatytą tikslą, kurį šalis turi pasiekti iki 2020 m.

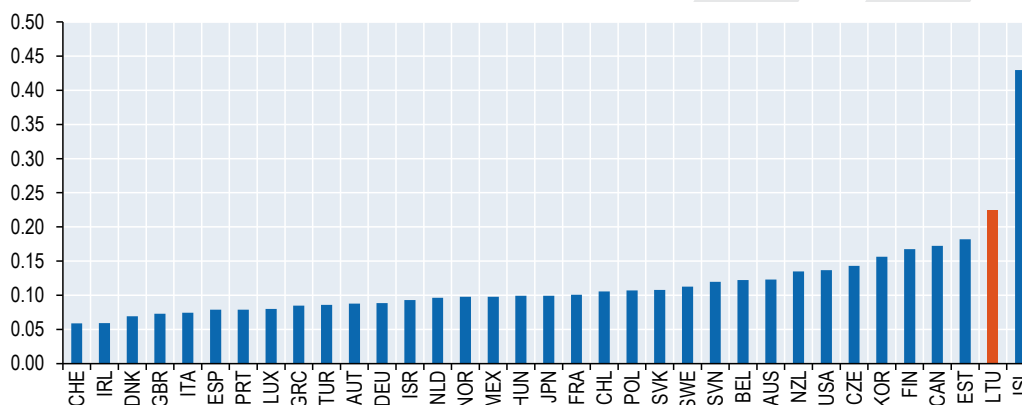
Kol kas pagrindinės Lietuvos taikomos priemonės energijos vartojimo efektyvumui gerinti yra paskolos ir subsidijos daugiabučiams ir visuomeninės paskirties pastatams modernizuoti bei centrinio šildymo sistemų plėtra. Iki 2020

m. tikimasi modernizuoti 70 % visų daugiabučių pastatų. Be to, vyriausybė planuoja plačiau naudoti bendros šilumos ir elektros energijos gamybos įrenginius. Tačiau be tinkamų finansinių paskatų šiai technologijai tebėra neaišku, kaip bus pasiektas šis tikslas. Pagrindinės transporto sektoriuje taikomos priemonės yra susijusios su ekologiško viešojo transporto plėtra ir kelių bei geležinkelių tinklų gerinimu. Šias priemones planuojama įgyvendinti naudojant ES struktūrinius fondus.

Pagrindinė teisėkūros priemonė energijos vartojimo efektyvumui didinti – parengtas įstatymo dėl energijos vartojimo efektyvumo, kuriuo perkeliama ES direktyvos nuostatos, ir jo pataisų, susijusių su elektra, energija, gamtinėmis dujomis ir šildymo sektoriumi, projektas. Kita iniciatyva – tai Nacionalinė šilumos ūkio plėtros programa, skirta didinti šiluminės energijos gamybos, perdavimo ir

Lietuvos energijos intensyvumas yra didelis, palyginti su kitomis šalimis

Bendras energijos suvartojimas šalyje vienam BVP vienetui pagaminti (kg naftos ekvivalento/1000 EUR), 2014 m.

Šaltiniai: IEA (2015), IEA World Energy Statistics and Balances (duomenų bazė), OECD (2015), National Accounts (duomenų bazė)

vartojimo efektyvumą ir skatinanti pereiti nuo gamtinių dujų prie biomasės naudojimo. Efektyvus šių priemonių įgyvendinimas bus būtinas, kad Lietuva pasiektų savo 2020 m. energijos vartojimo efektyvumo tikslus.

Aplinkosaugos mokesčių reforma gali būti veiksmingiausia priemonė energijos vartojimo efektyvumui didinti. Lietuvos pajamos iš aplinkosaugos mokesčių yra antros mažiausios pagal dydį tarp 28 ES šalių (kuriose vidutinis lygis yra 2,46 % BVP) ir nuo 2003 iki 2014 m. sumažėjo beveik trečdaliu – nuo 2,77 % iki 1,70 % BVP. Beveik visus aplinkosaugos mokesčius sudaro akcizo mokesčiai naftai ir naftos produktams, o likusią dalį sudaro taršos ir gamtinių išteklių naudojimo mokesčiai. 1991 m. mokesčio už aplinkos teršimą įstatymu buvo įvestas taršos mokestis, apimantis konkrečius teršalus, tokius kaip SO₂, NO_x ir PM, iš stacionarių ir mobilių taršos šaltinių.

Lietuvoje taikomi mokesčiai už transporto priemonių kurą (dyzeliną ir benzina) ir šildymui naudojamą kurą yra tarp mažiausių ES. Mokesčiai už suskystintas dujas, atvirkščiai, yra dideli. Lietuvoje netaikomas anglies dioksido mokestis, tačiau Lietuva, kaip ES narė, dalyvauja ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje (ATLPS), kuri 2013 m. apėmė apie 37 % šalies bendro išmetamo šiltnamio efekta sukeliančių dujų kiekio. Šie maži mokesčiai yra viena iš priežasčių, kodėl nėra sparčiai vystoma atsinaujinanti energija ir efektyviai energiją vartojančios sistemos, tokios kaip bendra šilumos ir elektros energijos gamyba. Lietuvoje yra erdvės didinti su aplinkosauga susijusius mokesčius, ypač didinant mokesčius transporto priemonių ir šildymo kurui bei taikant diferencijuotus transporto priemonių mokesčius pagal jų suvartojamo kuro duomenis.

Kodėl tai svarbu Lietuvai?

Lietuva viršijo savo tikslą pagal Kioto protokolą pirmajam įsipareigojimo laikotarpiui ir šiuo metu siekia įvykdyti visos ES tikslą iki 2020 m. sumažinti išmetamą šiltnamio efekta sukeliančių dujų kiekį 20 %, palyginti su 1990 m. lygiu. Pagal ES sprendimą dėl pastangų pasidalijimo, Lietuva įsipareigojo iki 2020 m. apriboti sektorių, kurių neapima ATLPS, išmetamo šiltnamio efekta sukeliančių dujų kiekio didėjimą iki 15 %, palyginti su 2005 m. lygiu. Kadangi iškastinis kuras sudaro didelę dalį energijos gamybai naudojamo kuro, sumažinus šalies energijos intensyvumą galėtų sumažėti Lietuvos išmetamas šiltnamio efekta sukeliančių dujų kiekis, o tai padėtų šaliai įgyvendinti savo tikslus sumažinti išmetamą kiekį.

Ką turėtų daryti politikos formuotojai?

- ▶ Skatinti nuoseklų energijos vartojimo efektyvumo reguliavimą visuose sektoriuose ir užtikrinti, kad būtų įgyvendinti Lietuvos ilgalaikiai ir tarpiniai tikslai.
- ▶ Investuoti į mokymo programas darbuotojams, kuriems turi įtakos perėjimas prie mažiau energijos suvartojančios ekonomikos, kad jie galėtų pritaikyti savo įgūdžius ir būtų užtikrintas sklandus perėjimas.
- ▶ Didinti bendrą iškastinio kuro apmokestinimo lygį, suderinant mokesčių už įvairias energijos formas tarifus pagal išmetamą šiltnamio efekta sukeliančių dujų ir kitų teršalų kiekį.

Per paskutinius 10 metų Lietuva tapo vis labiau priklausoma nuo energijos importo, daugiausiai dėl to, kad dėl saugumo 2004 m. ir 2009 m. buvo uždaryti pirmieji du Ignalinos branduolinės elektrinės reaktoriai. Didėjant energijos vartojimo efektyvumui Lietuvos ekonomika taptų mažiau priklausoma nuo energijos importo (ypač naftos) ir mažiau pažeidžiama dėl energijos kainos svyravimų.

Tolesnė informacija

OECD (2015), "Lithuania", in Compare your Country – Climate Change Mitigation Policies – Online Tool. <http://www.compareyourcountry.org/cop21>

OECD (2015), *Environment at a Glance 2015: OECD Indicators*, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264235199-en>